

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет філології

Кафедра української мови

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕТИКЕТ І КУЛЬТУРА ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ**

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський).

Освітня програма: Українська мова і література.

Спеціалізація: 014.01 Українська мова та література.

Спеціальність: 014. Середня освіта.

Галузь знань: 01. Освіта/Педагогіка.

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1
від 28 серпня 2024 р.

м. Івано-Франківськ – 2024 р.

1. Загальна інформація

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Етикет і культура педагогічного спілкування
Викладач (-і)	Пітель Віра Мирославівна
Контактний телефон викладача	(0342) 59-60-08
Е-mail викладача	vira.pitel@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	упродовж семестру за встановленим розкладом на кафедрі та з розрахунком відповідного часу.

2. Анотація до навчальної дисципліни

Курс «Етикет і культура педагогічного спілкування» є одним із важливих складників програми підготовки бакалаврів освітньої програми 014 Середня освіта (українська мова і література) (перший бакалаврський рівень). Він покликаний ознайомити студентів з етикетом і культурою педагогічного спілкування. Знання основних ознак і властивостей виражальних засобів мовленнєвого етикету та культури спілкування – неодмінна умова оволодіння мовою, ефективного її використання у власному мовленні з метою забезпечення повноти комунікативного процесу, реалізації себе у професійній сфері. Учитель-словесник повинен не тільки знати й навчати учнів, а й сам бути прикладом дотримання етикету й культури спілкування, адже педагогічне спілкування як професійне спілкування вчителя з усіма учасниками навчально-виховного процесу спрямоване на створення оптимальних умов для здійснення мети, завдань виховання і навчання.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Мета дисципліни – сприяти формуванню мовленнєвої компетенції майбутніх учителів-словесників, їх національно означеної культури мовленнєвої поведінки в конкретних комунікативних ситуаціях.

Завдання (цілі):

- ознайомити студентів з основними поняттями та категоріями педагогічного спілкування, мовного етикету та культури спілкування;
- актуалізувати знання, набуті в середній школі, вищому навчальному закладі та поглибити їх;
- виробити потребу формування на основі теоретичних знань стійких практичних навичок використання основних мовних правил мовленнєвого етикету і культури спілкування, уміння творчо поєднувати теоретичні знання й практичні навички в різних життєвих ситуаціях, зокрема в професійній сфері;
- зацікавити студентів актуальними проблемами мовного етикету, педагогічного спілкування, культури мовлення з метою наступного їх дослідження.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Під час вивчення ВК «Етикет і культура педагогічного спілкування» в шкільній програмі з української літератури» студенти набувають таких загальних і фахових компетентностей, зазначених в ОП «Середня освіта (українська мова і література):

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій і методів освітніх наук і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу, вироблення власної дослідницької стратегії й реалізації її у професійній діяльності.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області й професійної діяльності вчителя.

ЗК 3. Здатність використовувати інформаційні комунікаційні технології в практичній діяльності.

ЗК 4. Здатність бути креативним, застосовувати теоретичні знання в практичних ситуаціях.

ЗК 5. Здатність вільно і грамотно, усно та письмово спілкуватися державною мовою, утверджувати національні гуманістичні ідеали, мовне й культурне багатство України.

Фахові компетентності:

ФК 1. Здатність активно застосовувати професійно-профільні знання, уміння й навички з мовознавчих, літературознавчих, психолого-педагогічних дисциплін із використанням передових освітніх технологій у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів.

ФК 3. Здатність дотримуватися сучасних мовних норм з державної мови, використовувати різні форми й види комунікації в освітній діяльності, обирати мовні засоби відповідно до стилю й типу тексту.

ФК 17. Здатність ефективно і компетентно брати участь у різних формах наукової комунікації (конференції, круглі столи, дискусії, наукові публікації) в професійній сфері.

ФК 18. Здатність дотримуватися принципів академічної доброчесності.

Програмні результати навчання:

ПРН 2. Знати мовні норми, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті.

ПРН 17. Здатність до рефлексії, має навички оцінювання непередбачуваних проблем у професійній діяльності й обдуманого вибору шляхів їх вирішення.

ПРН 18. Формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями (вихованцями) та їхніми батьками із дотриманням етикетних норм спілкування, принципів толерантності, творчого діалогу, співробітництва та взаємоповаги до всіх учасників освітнього процесу.

ПРН 19. Ефективно спілкуватися в науково-навчальній, соціально-культурній та офіційно-ділових сферах; виступати перед аудиторією, брати участь у дискусіях, обстоювати власну думку (позицію), дотримуватися культури поведінки й мовленнєвого спілкування.

ПРН 21. Забезпечувати дотримання правил академічної доброчесності у власній навчальній, науковій, педагогічній діяльності.

5. Організація навчання				
Обсяг навчальної дисципліни				
Вид заняття	Загальна кількість годин			
Лекції	12 год.			
Практичні заняття	18 год.			
Самостійна робота	60 год.			
Ознаки навчальної дисципліни				
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативна / вибіркова	
Перший	014 Середня освіта	Перший	Вибіркова	
Тематика навчальної дисципліни				
Тема		кількість год.		
		лекції	практ. заняття	сам. роб.
Тема 1. Вступ. Природа спілкування.		2	2	4
Тема 2. Педагогічне спілкування як вид соціальної взаємодії.		2	2	6
Тема 3. Риторика й мистецтво презентації в педагогічній діяльності.		2	2	10
Тема 4. Комунікативні ознаки культури мовлення.		2	2	8
Тема 5. Орфоепічні аспекти культури спілкування.		-	2	6
Тема 6. Лексичні, фразеологічні та граматичні аспекти культури спілкування.		-	2	8
Тема 7. Мовленнєвий етикет та його основні чинники.		2	2	6
Тема 8. Особливості мовного етикету в педагогічному спілкуванні.		2	2	6
Тема 9. Мовленнєвий етикет у стандартних ситуаціях педагогічного спілкування.		-	2	6
ЗАГ.:		12	18	60
6. Система оцінювання навчальної дисципліни				
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	<p>Система оцінювання курсу узгоджена з критеріями оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в університеті. За вивчення дисципліни студенти отримують максимально 100 балів (оцінки виставляються у 100-бальній шкалі).</p> <p>Зокрема:</p> <p>1. Максимально 60 балів – оцінювання роботи на практичних заняттях (відповіді на парах, різні поточні завдання).</p>			

	<p>2. Максимально 20 балів – контроль самостійної роботи, який передбачає оцінювання виконання завдань самостійної роботи, зокрема індивідуальних завдань (10 балів) і проходження тестового контролю (10 балів) за допомогою Центру дистанційного навчання та моніторингу освітньої діяльності ПНУ (https://d-learn.pnu.edu.ua/).</p> <p>3. Максимально 20 балів – підсумкова залікова контрольна робота у вигляді тестування за допомогою Центру дистанційного навчання та моніторингу освітньої діяльності ПНУ (https://d-learn.pnu.edu.ua/)</p>
Вимоги до письмових робіт	Письмові самостійні роботи охоплюють кілька питань і завдань, пов'язаних із теорією та практикою етикету й культури педагогічного спілкування.
Практичні заняття	Вивчення і повторення теоретичних питань із опрацьованих тем курсу, виконання практичних завдань.
Умови допуску до підсумкового контролю	На рейтингову оцінку впливає активність здобувача на практичних заняттях, успішне виконання письмових робіт, вчасне й належне виконання самостійної та індивідуальної роботи, відсутність пропусків і запізнь на заняття без поважних причин, а також результати відпрацювання пропущених занять та різних видів тестувань.
Підсумковий контроль	Форма контролю: залік (підсумкове тестування за допомогою Центру дистанційного навчання та моніторингу освітньої діяльності ПНУ: https://d-learn.pnu.edu.ua/)

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи. Письмові роботи виконують здобувачі освіти, які навчаються за загальним графіком, відповідно до [«Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника»](#), та індивідуальним графіком, відповідно до [«Положення про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника»](#).

Академічна доброчесність. У [«Кодексі честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника»](#) встановлено морально-етичні принципи та правила поведінки для всіх учасників навчально-освітнього процесу. За цим документом представники університетської громади повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності та у всій своїй навчальній і викладацькій діяльності зобов'язані діяти порядно і доброчесно.

За дотриманням членами університетської громади морально-етичних та правових норм цього Кодексу відповідає [Комісія з питань етики та академічної доброчесності](#) при університеті, яка відстежує і регламентує поведінку здобувачів освіти в навчальному процесі.

Відвідування занять урегульовано [«Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника»](#).

У разі пропуску занять здобувачі освіти повинні відпрацювати їх індивідуально в письмовій чи усній формі, щоб виконати всі завдання поточного і підсумкового контролю.

Неформальна освіта. Порядок здобуття неформальної освіти та визнання її результатів регламентує [«Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника»](#).

Для здобуття неформальної освіти рекомендовано використання платформ Coursera, Prometheus, UdeMy, EdEra та ін.

8. Рекомендована література

1. Абрамович С., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація : підручник. К. : ВД Д.Бураго, 2013. 460 с.
2. Артименко А. Перепити у спілкуванні. *Перевал*. 2009. № 3. С. 84–89.
3. Ашурко Ю. Лихослів'я в навчальних закладах: [виховання]. *Відкритий урок. Розробки, технології, досвід*. 2014. № 10. С. 28-29.
4. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів : Світ, 1990.
5. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови. Львів : Світ, 2003.
6. Бабич Н. Д. Сила мовленого слова: Науково-публіцистичні нариси з культури української мови. Чернівці : Рута, 1996.
7. Басюк Н. А. Комунікативна культура педагога вищої школи як головний аспект педагогічного спілкування. *Магістр медсестринства*. 2014. № 1. С. 51–55.
8. Бацивч Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К. : ВЦ "Академія", 2004.
9. Беляєва Т. В., Тимченко І. В. Культура мовлення в просторі національної комунікації. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2011. Лип. (№ 19–21). С. 74–77.
10. Бобир О. Етикет і культура мовлення. *Початкова школа*. 2005. № 7. С. 53–56.
11. Богдан С. К. Мовний етикет українців : традиції і сучасність. К. : Рідна мова, 1998.
12. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Лексикологія. Лексикографія: навч. посіб. К. : ВЦ "Академія", 2006.
13. Бутенко Н. Ю. Комунікативна майстерність викладача : навч. посіб. К., 2005.
14. Васянович Г. Етичні проблеми підготовки учителя в матеріалах першого педагогічного конгресу і сучасність // *Вибрані твори: у 7 т.* Львів, 2015. Т.5 : Збірник наукових праць. С. 301 - 309.
15. Васянович, Г. Культура спілкування педагога в системі моральних відносин. *Вибрані твори : у 7 т. / Г.П.Васянович*. Львів, 2015. Т.3 : Педагогічна етика : навч. посібник. С. 372 - 385.
16. Вауліна О. Про етику педагогічного спілкування. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2006. № 1. С.104-106.
17. Вихованець І. Про культуру української мови. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колеґіумах*. 2011. № 3. С. 114–117.
18. Вознюк Н. М. Етика : навч. посіб. К., 2013. С. 70–77.
19. Войцехівська І. С. Культура спілкування і мовний етикет. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2012. № 7. С. 29–34.
20. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посібник. К., 2006. С. 126–148.
21. Галаєвська Л. Ситуативні завдання у формуванні культури спілкування на уроках української мови в старшій школі. *Українська мова і література в школі*. 2011. № 6. С. 22–27.
22. Галаєвська, Л. Діалогічна взаємодія як педагогічна і психологічна проблема. *Українська мова і література в школі*. 2014. № 6. С. 9–12.
23. Гнаткевич Ю. В. Унікаймо русизмів в українській мові. К. : Просвіта, 2000.
24. Головащук С. І. Словник наголосів. К. : Наукова думка, 2003.
25. Горяна Л. Соціальне здоров'я людини як показник культури спілкування. *Рідна школа*. 2009. № 4. С. 36–41.
26. Гринчишин Д., Капелюшний А., Сербянська О. Словник-довідник з культури української мови. Львів : Фенікс, 1996.

27. Гуць М. В., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Українська мова у професійному спілкуванні. К. : "BeeZone", 2004.
28. Дороз В. Ф. Українська мова в діалозі культур. Факультативний курс : навч. посібник. К., 2010. С. 254–314.
29. Дорошенко С. Основи культури і техніки усного мовлення. Харків : О.В.С., 2002.
30. Дудик П. С. Стилїстика української мови. К. : Академія, 2005.
31. Етика та естетика : навч. посібник. Львів, 2008. С. 99–139.
32. Жданова М. Мовна культура молоді. *Сучасна молодь: проблема чи надія* / ред. та упоряд. : Л. Кудїна, Л. Яцюк. К., 2010. С. 95–100.
33. Зорівчак Р. Лексико-граматичні своєрідності : [культура української мови]. *Диво Слово*. 2008. № 4. С. 44–46.
34. Зусїн В. Я. Етика та етикет ділового спілкування : навч. посібник. Рек. МОН. – [2-е вид., перероб. і доп]. К. : ЦНЛ, 2005. 224 с.
35. Івко О. М. Основи комунікативно-мовної культури. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2012. № 16–18. С. 4–13.
36. Кисіль Г. Г., Кучинський М. В. Культура сучасної української літературної мови : навч. посіб. К. : Міленіум, 2005.
37. Кисіль Г. Г., Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови. К. : Либідь, 1993.
38. Клименко О. С. Інтеграція теорії культури мови в антропологічно орієнтовану лінгвістику (сучасний стан і перспективи). *Вісник КНУ : серія Іноземна філологія*. 2005. № 39. С. 13–18.
39. Клочек Г. Мистецтво сторітелінгу в сучасній педагогічній риторичі. *Диво Слово*. 2015. № 6. С. 27–30.
40. Козловська Л. Вживаємо правильне і доречне слово. *Українське слово*. 2011. 16–22 бер. (№ 11). С. 14.
41. Кондратюк О. Проблема формування дії контролю молодших школярів в умовах організації навчального діалогу (актуальність вивчення). *Вчені записки Харківського гуманітарного інституту "Народна українська академія"* / гол.ред. В. І. Астахова. Харків, 2000. Т. VI. С. 196–201.
42. Кононенко Л. Маніпуляції у професійно-педагогічному спілкуванні соціального педагога : стратегії впливу і протидії. *Педагогічні науки: збірник наукових праць*. Полтава, 2013. Вип. 2 (58). С. 85–89.
43. Коропецька О. М. Формування готовності сучасного вчителя до спілкування з учнями. *Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія*. Ів.-Франківськ, 1998. Вип. 2, Ч.1. С. 81–92.
44. Костюченко А. Аналіз поняття "міжкультурна компетентність учителя". *Педагогічні науки: зб. наукових праць*. Полтава, 2015. вип. 64. С. 29–33.
45. Кочан І. М., Токарська А. С. Культура рідної мови : зб. вправ і завдань. Львів : Світ, 1996. 232 с.
46. Кравець Л. Комунікативний кодекс освітянина. *Українська мова й література в школах України*. 2016. № 3. С. 10–14.
47. Кубрак О. В. Етика ділового та повсякденного спілкування : навч. посібник. Рек. МОН. 3-тє вид., стер. Суми : Університетська книга, 2005. 222 с.
48. Куземська Н. Проблеми культури української мови в проектах національних стандартів України (про «пихаті твердження» стосовно «металевих шкарпеток» і «книжкових пам'ятників»). *Українська наукова термінологія : зб. матер. наук.-практ. конференції*. К., 2009. № 2 : *Українська наукова термінологія*. Проблеми перекладу. С. 27–47.
49. Кузьменко Н. Комунікативна культура викладача в рецепції сучасних науковців. *Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка*. К., 2017. вип. 1(5). С. 46 - 50.
50. Кулик І. В. Підготовка соціальних педагогів до спілкування з батьками учнів шкіл. *Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова*. К.-Івано-Франківськ, 2013. вип. 17, ч. 2. С. 64–70.
51. Культура мови : від теорії до практики : монографія / Струганець Л., Бобесюк О., Залінська І., Мельник Т. [за ред.. Л. Струганець]. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2015. 261 с.

52. Культура української мови : довідник / за ред. В. М. Русанівського. К. : Либідь, 1990. 304 с.
53. Культура фахового мовлення: навч. посіб. / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги – XXI, 2006. 496 с.
54. Кухарчук І. Культура спілкування як засіб духовного розвитку особистості : [ораторське мистецтво]. *Диво Слово*. 2011. № 2. С. 23–27.
55. Лупашко Н. Ф. Культура спілкування й мовленнєвий етикет українського народу. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2012. № 4. С. 30–33.
56. Мацько Л. І. Стилїстика української мови. К. : Вища школа, 2003.
57. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: навч. посіб. К. : ВЦ "Академія", 2007.
58. Мацько Л. Лінгвокультурологічні чинники формування культури українського мовлення. *Мовознавство: матеріали 5-го конгресу Міжнародної асоціації українїстів* : зб. наук. ст. Чернівці, 2008. С. 432–435.
59. Мельничук О. Психолінгвістичний, етнолінгвістичний та культурологічний аспекти дослідження мовленнєвого етикету українського народу. *Християнська спадщина Галицько-Волинської держави: ціннісні орієнтири духовного поступу українського народу* : матер. Міжнар. ювілейної наук. конференції. Івано-Франківськ ; Галич, 2006. С. 315–319.
60. Микитюк Г. Ю. Проблема етики і психології спілкування. *Матеріали X звітної наукової конференції викладачів Коломийського інституту* / за ред. О.Поясик, М.Ковальчука. Ів.-Франківськ, 2014. С. 60–64.
61. Мороз П. Культура мови – культура людини. *Наука і суспільство*. 2007. № 9–10. С. 35–39.
62. Морозов В. Педагогічний дискурс як новітня технологія. *Гілея*. 2013. № 7. С. 323–325.
63. Мороз-Рекотова Л. Формування професійно-комунікативної культури мовлення майбутніх вихователів ДНЗ у руслі компетентнісного підходу. *Освітній простір України*. Ів.-Франківськ, 2016. Вип.8. С. 97–104.
64. Москаленко А. Формування комунікативної компетентності управлінців навчальних закладів: антропологічний підхід. *Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка*. К., 2015. вип. 2(2). С. 56–60.
65. Музичук А. Свобода лихослів'я, або Про культуру спілкування й творчості. *День*. 2009. 2 жовт. (№ 176). С. 21.
66. Ораторське мистецтво : навч. посіб. / за ред. Н. П. Осипової. Харків, 2007. С. 94–108.
67. Орфоепічний словник української мови : у 2 т. / уклад. : М. М. Пещак та ін. К. : Довіра, 2001, 2003.
68. Пазяк О. М. Українська мова і культура мовлення. К. : Вища школа, 1995.
69. Парходько Г. Емоційні погладжування в педагогічних конфліктах. *Директор школи. Шкільний світ*. 2012. № 1. С. 47–51.
70. Пентиліук М. І. Культура мови і стилїстика. К. : Вежа, 1994.
71. Пентиліук М. Культура діалогу як основа формування мовної особистості. *Українська мова і література в школі*. 2012. № 1. С. 2–5.
72. Петрович А., Ковтун М. Комунікативна культура викладача та проблеми у комунікації зі студентами у вищих навчальних закладах. *Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка*. К., 2017. вип. 1(1). С. 63–66.
73. Пивоваров В. М., Калашник Ю. І., Савченко Л. Г. Мовний. Ділова українська мова : навч. посібник. Харків, 2007. С. 41–43.
74. Пихтіна Н. П. Основи педагогічної техніки : навч. посібник. Рек. МОН. К. : ЦУЛ, 2013. 316 с.
75. Погиба Л. Г., Грибіниченко О. Т., Голіченко Л. М. Основи культури української мови. *Українська мова фахового спрямування* : підручник. К., 2011. С. 40–83.
76. Подлевська Н. Формування вмінь культури спілкування у видах мовленнєвої діяльності. *Українська мова і література в школі*. 2007. № 2. С. 2–5.
77. Пономарів О. Д. Культура слова : мовностилїстичні поради. К. : Либідь, 1999.
78. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: підручник. К. : Либідь, 1993.
79. Попова Л. Формування професійної компетентності студентів – майбутніх філологів

- під час вивчення дистанційного курсу "Мовленнєвий етикет ділового спілкування"
Українська мова й література в школах України. 2014. № 11. С. 3–6.
80. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування: навч. посіб. К. : Знання, 2006.
 81. Сайтарли І. А. Культура міжособистісних стосунків. К. : Академвидав, 2007.
 82. Сафарян С. Шляхи розвитку педагогічної техніки вчителя іноземної мови. *Іноземні мови в школах України*. 2014. № 5. С. 2–9.
 83. Сащак Н. Культура мови та мовлення людини. *Рідна школа*. 2006. № 3. С. 43–46.
 84. Семенов О. М. Культура наукової української мови : навч. посібник К. : ВЦ «Академія», 2010. 216 с.
 85. Скобочкіна Н. І. Прагмалінгвістичні основи мовної етики й мовленнєвого етикету. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2012. № 19–21. С. 68–70.
 86. Словник-довідник з культури української мови / ред. Д. Гринчишин. К. : Знання, 2004. 367 с.
 87. Стахів М. Український комунікативний етикет. К. : Знання, 2008.
 88. Струганець Л. Культура мови : словник термінів. Тернопіль : Богдан, 2000. 88 с.
 89. Струганець Л. Мова. Культура. Взаєморозуміння : [зб. наук. праць]. Дрогобич, 2012. Вип. II. С. 229–236.
 90. Струганець Л. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ століття. Тернопіль : Астон, 2002. 352 с.
 91. Сучасна українська літературна мова / за ред. М. Я. Плющ. К. : Вища школа, 2003.
 92. Тарасюк Л. С. Проблема сучасної етики спілкування в контексті метаантології *Гілея*. 2014. № 6. С. 184–187.
 93. Токарева І. В. Ласкаво просимо у школу ввічливості. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. № 1. С. 63–70.
 94. Томан І. Мистецтво говорити / пер. з чес. В. І Романця. [3-тє вид]. К. : Україна, 1996.
 95. Український правопис. К. : Наукова думка, 2008.
 96. Фаріон І. Д. Мовна норма : знищення, пошук, віднова (Науково-навчальне видання) : [монографія] [2-ге вид., доп.]. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 336 с.
 97. Черенщикова, Д. Актуальні здібності у педагогічному спілкуванні викладача ВНЗ: порівняльний аналіз за статево-рольовою ознакою. *Психологія особистості* : наук. журнал. Ів.-Франківськ, 2013. № 1 (4). С. 129–137.
 98. Черенщикова Д. Позитивна суб'єктно-ціннісна модель педагогічного спілкування у ВНЗ як фундаментально-технологічна основа його оптимізації. *Психологія особистості* : науковий журнал. Ів.-Франківськ, 2015. вип. 1(6). С. 117–128.
 99. Шабат-Савка С. Толерантність спілкування як спосіб вираження комунікативних інтенцій. *Мандрівець*. 2010. № 6. С. 59–63.
 100. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення: навч. посіб.[3-тє вид., переробл. і допов.]. К. : Вища школа, 2004.
 101. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. К. : Алеута, 2010. 696 с.
 102. Шеломенцев В. М. Етикет і сучасна культура спілкування. К. : Лібра, 2003. 416 с.
 103. Шляхова В. Шляхи удосконалення культуромовної компетентності майбутніх українців. *Українознавство*. 2011. № 4. С. 167–170.
 104. Ющук І. П. Практикум з правопису української мови: [4-тє вид.]. К. : Освіта, 2000.
 105. Ющук І. П. Українська мова : підручник : [3-тє вид.] К. : Либідь, 2006.
 106. Якобчук І. Формули етикету в діловому спілкуванні. *Українська мова й література в сучасній школі*. 2012. № 7–8. С. 48–50.

Електронні ресурси

1. www.litopus.org.ua
2. www.mova.info
3. www.novamova.com.ua
4. www.pereklad.kiev.ua
5. www.pravopys.net
6. www.r2u.org.ua

7. www.rozum.org.ua
8. http://portal.prolisok.org/files/MR/Shkolna/ped_spilkuvanna.doc
9. https://pidruchniki.com/pedagogika/pedagogichne_spilkuvannya
10. <https://oplatforma.com.ua/article/21-nalagodzhuyemo-efektivne-pedagogichne-spilkuvannya>

Викладач: *Пітель Віра Мирославівна*, кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри української мови